

Turinys

Pratarmė	6	Onušio dvaras	82
		Paberžės dvaras	84
Aukštaitija		Pajiešmenių dvaras	86
Adomynės dvaras	12	Pakiršinio dvaras	87
Akmenėlių dvaras	14	Pakruojo dvaras	88
Alantos dvaras	15	Palėvenės dvaras	92
Antalinos dvaras	18	Pelyšų I dvaras	94
Antašavos dvaras	19	Petriošiškio dvaras	95
Antazavės dvaras	20	Puziniškio dvaras	96
Apytalaukio dvaras	21	Raguvėlės dvaras	98
Arnionių dvaras	22	Raudondvario dvaras (Kauno r.)	101
Astravo dvaras	24	Raudondvario dvaras (Radvi-	
Baisogalos dvaras	28	lišio r.)	105
Bartkuškio dvaras	32	Rokiškio dvaras	107
Bikuškio dvaras	33	Salamiesčio dvaras	111
Bistrampolio dvaras	34	Saldutiškio dvaras	113
Burbiškio dvaras	36	Salų dvaras	115
Butautų dvaras	39	Siesikų dvaras	117
Čiulų dvaras	42	Sirutiškio dvaras	119
Dotnuvos dvaras	43	Stasinės dvaras	120
Dūkšto dvaras	46	Stelmužės dvaras	121
Gačionių dvaras	49	Šešuolėlių I dvaras	122
Glebavos dvaras	51	Šetenių dvaras	123
Glitiškių dvaras	52	Šiaulėnų dvaras	124
Gulbinėnų dvaras	53	Taujėnų dvaras	125
Ilzenbergo dvaras	54	Terespolio dvaras	127
Jakiškių dvaras	56	Troškūnų dvaras	129
Joniškėlio dvaras	58	Utenos dvaras	131
Jotaučių dvaras	60	Užpalių dvaras	132
Kačiūniškio dvaras	61	Užugirio dvaras	134
Kalnaberžės dvaras	62	Vasaknų dvaras	136
Kėdainių dvaras	64	Vidiškių dvaras	137
Krikštėnų dvaras	66	Vladikiškių dvaras	139
Lančiūnavos dvaras	68	Vyžuonėlių dvaras	141
Linkuvos dvaras	70	Vyžulėnų dvaras	141
Mazgeliškių dvaras	71	Žagarės dvaras	143
Meikštų dvaras	72	Žeimių dvaras	146
Mūro Strėvininkų dvaras	74	Žemaitkiemio dvaras (Babtynas)	148
Naisių dvaras	76		
Naudvario dvaras	77	Dzūkija	
Noriūnų dvaras	79	Aštriosios Kirsnos dvaras	152
Okuličiūtės dvarelis	81	Aukštadvario dvaras	155

Baltosios Vokės dvaras	157	Bubių dvaras	237
Bezdonių I (Arvydų) dvaras	158	Bukantės dvaras	239
Cirkliščio dvaras	160	Dautarų dvaras	240
Jašiūnų dvaras	162	Didžiadvario dvaras	242
Jundeliškių dvaras	164	Džiuginėnų dvaras	244
Kairėnų dvaras	165	Gruzdžių dvaras	246
Leipalingio dvaras	167	Jurbarko dvaras	248
Lentvario dvaras	169	Kelmės dvaras	250
Maišiagalos dvaras	172	Kretingos dvaras	253
Markučių dvaras	174	Kurtuvėnų dvaras	256
Nedzingės dvaras	176	Paežerių dvaras	258
Nemėžio dvaras	178	Pagryžuvio dvaras	260
Norviliškių dvaras	180	Pajūrio dvaras	261
Panerių dvaras	182	Palangos dvaras	262
Paulavos (Merkinės) dvaras	184	Panemunės dvaras	265
Pikeliškių dvaras	187	Pavandenės dvaras	267
Raudondvario (Gulbinų) dvaras	188	Platelių dvaras	268
Sudervės dvaras	189	Plinkšių dvaras	269
Šalčininkų dvaras	190	Plungės dvaras	272
Šumsko dvaras	192	Raudonės dvaras	276
Trakų Vokės dvaras	194	Renavo dvaras	279
Tuskulėnų dvaras	198	Rietavo dvaras	282
Užutrakio dvaras	200	Stemplių dvaras	286
Veriškių (Verusavos) dvaras	202	Šateikių dvaras	287
Verkių dvaras	203	Švėkšnos dvaras	289
		Užvenčio dvaras	292
Suvalkija		Varputėnų dvaras	294
Aukštosios Fredos dvaras	210	Veliuonos dvaras	295
Daukšiagirės dvaras	212	Vėžaičių dvaras	297
Geištarių dvaras	213	Vilkėno dvaras	300
Gelgaudiškio dvaras	214	Žadeikių dvaras	302
Ilguvos dvaras	217		
Kidulių dvaras	218	Mažoji Lietuva	
Paežerių dvaras	220	Gedminių dvaras	306
Putinų dvaras	223	Rumpiškės dvaras	307
Zyplių dvaras	223	Sendvario dvaras	310
		Šereitlaukio dvaras	311
Žemaitija		Šilutės (Šilokarčemos) dvaras	313
Belvederio dvaras	228	Vilkyškių dvaras	316
Beržėnų dvaras	230	Abėcėlinė dvarų rodyklė	318
Bijotų dvaras	233		
Biržuvėnų dvaras	234	Autorių ir iliustracijų sąrašas	319

△ Puikiai tvarkomas
Kelmės dvaras

Pratarmė

Lietuvos dvarai yra neatskiriama mūsų valstybės dalis, jų sienos – tai ne tik architektūros paveldas, sienų freskos – ne tik užjūrio meistrų šedevrai, parkai – ne tik vien galingų medžių pavėsis ir reti atvežtiniai augalai. Dvarai – tai Lietuvos kultūros lopšiai, kuriuose užaugo, mokėsi, dirbo šviesiausi Lietuvos žmonės, garbingų ir senų giminių palikuonys, tai Vakarų Europos kultūros, mokslo ir technikos naujovių kelias į Lietuvą, deja, tai ir tūkstančiai liepsnose pradingusių knygų, vertingos meno ir mokslo kolekcijos. Dvarai kartu su valstybe kentėjo nuo karų, epidemijų, ligų, priešų, vidaus nesantaikos. Taip, kaip ir valstybę, juos griovė ne tik svetimi, bet ir savi.

Dvarai Lietuvoje atsirado XIII a. 4 dešimt. kaip Lietuvos Didžiojo kunigaikščio administracijos centrai. Vėliau, sekdami valdovo pavyzdžiu, nuo XIV a. pab. dvarus kūrė turtingi didikai bei bajorai, kuriems valdovas skyrė žemių su ten gyvenusiais valstiečiais, taip pat – ir valdovo remiami vyskupai jau po Lietuvos krikšto. Neretai dvarui priklausė ne tik žemės naudmenos – miškai, vandens telkiniai bei žemė, bet netgi miesteliai. 1861 m. Lietuvoje panaikinus baudžiavą (Užnemunėje ir Mažojoje Lietuvoje anksčiau – 1807 m.) dvaro valdos buvo atskirtos nuo kaimų, susiformavo mums įprasta dvaro sodyba, kurią sudarė reprezentaciniai rūmai ar ponų namas, administraciniai, gamybiniai pastatai ar jų grupės, parkai, sodai, daržai, koplyčios.

Bene labiausiai dvarų likimus lėmė keletas svarbių istorijos posūkių: tai 1831 m. ir 1863 m. sukilimai, kuriuose dalyvavo nemažai dvarininkų ir Bažnyčios atstovų, bei po sukilimo vykusios represijos bei dvarų konfiskacijos, Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai, kurių metu sugriauta nemažai pastatų ir suniokota daug meno vertybių, kolekcijų, 1922 m. Žemės reforma, kuria buvo apribotas dvaro žemių dydis (iki 80 ha, vėliau – iki 150 ha), taip sunaikinta daugelis pačių pajėgiausių ir didžiausių Lietuvos dvarų, 1940 m., kada sovietų valdžia galutinai nacionalizavo dvarus, panaikindama dvarą, kaip privačią nuosavybę.

Iki 1940 m. Lietuvoje buvo apie 4 tūkstančiai dvarų ir palivarkų, 1990 m. – buvo apie 2,5 tūkstančio dvarų, tačiau šis skaičius mažėja kiekvienais metais. Šiuo metu į Kultūros vertybių apskaitą įtraukta mažiau nei 600 dvarų, tačiau kai kurių dvarų būklė yra apgailėtina. Daugelio dvarų praeitis yra labai įdomi ir spalvinga, dabartis – slogi, o ateitis priklauso nuo mūsų visų: pastatų savininkų ir paveldėtojų, vietos gyventojų ir valdininkų, kaimų ir miestelių bendruomenių, keliautojų, istorikų. Nuo mūsų istorijos supratimo, pagarbos savo aplinkai ir pastangų.

XXI a. Lietuvos dvarai tiksliai atspindi valstybės gyvenimą: kai kurių garbingų dvarų pastatų griuvėsiai, apaugę krūmais bei dilgėlėmis, kaip pakelės vaiduokliai baugina keliautojus, kituose įsikūrę krašto muziejai su puikiomis ekspozicijomis bei darbščiais krašto šviesuoliais – tarsi senieji kultūros lopšiai, dar kituose įsikūrę šių dienų verslininkai, vėl kaukši žirgų kanopos, verdamas alus, priimami ir vaišinami keliauninkai.

Knyga „153 įdomiausi Lietuvos dvarai“ yra trečioji iliustruotų žinytų serijos „153 įdomiausi...“ knyga, skirta pažinčiai su įdomiausiais ir vertingiausiais dvarais, kurie sudaro vieną seniausių statinių grupių Lietuvoje. Leidyklos darbuotojai, tekstų autoriai ir fotografai atliko beveik 500 dvarų pradinį vertinimą, kurio pagrindu pagal nustatytus kriterijus buvo atrinkti įdomiausi Lietuvos dvarai. Kaip ir kitose šios serijos leidiniuose aprašytini objektai buvo vertinti pagal kiekybinius ir kokybinius požymius: išlikusių statinių skaičius, jų būklė, architektūrinė, istorinė vertė, su dvarais susijusios iškilios Lietuvos ir pasaulio asmenybės, dvaro aplinka, galimybė jį apžiūrėti, išlikusių šaltinių ir duomenų kiekis. Objektų sąrašas buvo keletą kartų tikslintas ir peržiūrėtas, o leidyklos fotografai aplankė kiekvieną knygoje aprašytą dvaro sodybą.

Visi dvarai suskirstyti į penkias grupes, pagal Lietuvos etnografinius regionus: Aukštaitiją, Dzūkiją, Mažąją Lietuvą, Suvalkiją ir Žemaitiją. Etnografinių regionų ribos paremtos Lietuvių etninės globos tarybos prie LR Seimo sudarytu žemėlapiu (autoriai D. Pivorūnas ir Ž. Šaknys). Skyriuose dvarai pateikiami abėcėlės tvarka pagal dažniausiai šiuo metu vartojamus dvaro sodybos pavadinimus. Dvarų aprašymai iliustruoti daugiau kaip 800 istorinių ar dabarties nuotraukų.

△ Nykstantys Paulavos
(Merkinės) dvaro griuvėsiai

◁ Lietuvos dvarininkų suvažiavimas Kauno geležinkelio stotyje, apie 1936 m.

◁ Lietuvos karališkosios bajorų sąjungos Valstybės dienos minėjimas, 2008 m. liepos 6 d.

Dvarų aprašymus rengė 60 autorių – istorikai, muziejininkai, paminklosaugininkai ar krašto šviesuoliai. Tekstams naudotos literatūros sąrašą rasite leidyklos interneto svetainėje www.terrapublica.lt prie knygos „153 įdomiausi Lietuvos dvarai“ aprašymo. Jei skaitytojams žinomi kiti istorijos faktai ar duomenys, nei pateikti knygoje, galime daryti išvadą, kad skiriasi autorių ir skaitytojų žinomi literatūros šaltiniai ar informacija. Bet kokių atveju, prašome visų skaitytojų pasidalyti informacija, pranešti apie knygoje surastas klaidas ar neatitikimus, kad Jūsų padedami ateityje galėtume parengti kuo išsamesnius ir tobulesnius žinyno „153 įdomiausi Lietuvos dvarai“ leidimus. Savo pastabas ir informaciją prašome siųsti el. paštu info@terrapublica.lt.

Knygos sudarytojai ir leidyklos „Terra Publica“ darbuotojai dėkoja tekstų autoriams, knygos rėmėjams, Lietuvos bajorų karališkajai sąjungai, dvarų savininkams, dvarininkų palikuonims, muziejų ir kultūros centrų darbuotojams, vietinės savivaldos atstovams, paveldosaugos specialistams, TIC darbuotojams, šviesuoliams, istorikams, kraštotyrininkams, bibliotekininkams, savo kraštą mylintiems ir puoselėjantiems žmonėms už suteiktą informaciją, iliustracijas bei pagalbą rengiant šią knygą. Dėkojame visiems, kurie neabejingi mūsų valstybės istorijai ir kultūros paveldui.

Knygos sudarytojai

Planas „Lietuvos etnografiniai regionai“
 paruoštas pagal Lietuvių etninės globos tarybos prie LR Seimo
 sudarytą žemėlapi (autoriai: D. Pivoriūnas, Ž. Šaknys)
 Skliausteliuose pažymėti skaičiai nurodo aprašyto dvaro puslapį knygoje.

